

túlbecsült módon). Így – többek között – van igazgatási meghatározás (Krupskaá, Cubar’án), pedagógiai funkcióból kiinduló (ezt sokan vallják) és az innovációt hangsúlyozó (Basov és követői). Elvértve elő-előfordul szervezési, információs és kutatói „mibenlét-meghatározás” is.

Pedig az új ismeretek fényében a módszertani munka nem más, mint egyfajta menedzsment, amelynek alapja a menedzsment elmélete. Egyedül ebből lehet levezetni, illetve megfogalmazni napjaink módszertani tennivalóit. Módszerei a marketing, a konzultáció, az ellenőrzés, a továbbképzés, a tervezés és a vizsgálatok, abból a célból, hogy a könyvtárak összessége minél eredményesebben tegye a dolgát. Az e munkát végző munkatársak-

nak (delegált) jogosítványokkal kell rendelkezniük. Ha jól meggondoljuk, a felsorolt munkafeladatok irányítási-igazgatási jellegűek, mondhatni: az irányítás-igazgatás összetevői.

Az így felfogott módszertani tevékenység szakmai tájékozottságot és tehetséget igénylő elfoglaltság. Ehhez mérten kellene dotálni is.

(Futala Tibor)

Marketing, közönségkapcsolatok

Lásd 377, 393

FELHASZNÁLÓK ÉS HASZNÁLAT

Használat- és igényvizsgálat

98/397

KISELEVA, N.: Analiz obšestvennogo mnenia pokazal: „Bol’she vseh citaüt melanholiki” = Biblioteka. 1997. 7.no. 23-24.p.

A közvéleménykutatás eredményei szerint: „Mindenkinél többet a melankolikusok olvasnak”

Könyvtárhasználat; Könyvtárkép; Könyvtárosi hivatás; Közművelődési könyvtár; Közvéleménykutatás

A Cseljabinszki Állami Művészeti és Kulturális Intézet docense cikkében összegzi az Urenszki Körzeti Könyvtár jövőkutatási és fejlesztési részlege ál-

tal 1995-ben végzett felméréseket, melyek az olvasók véleményét vizsgálták a köztársaság nagykönyvtárainak szolgáltatási kultúrájáról.

A szociológiai felmérésben 182 olvasó (a látogatók 3%-a) és a személyzetből öt könyvtáros vett részt. A közvéleménykutatás eredményeként kirajzolódott a mai olvasó és könyvtáros ideális portréja. A mai olvasó nem is olyan ritkán látogatja a könyvtárat (egy héten egyszer vagy többször: 70,4%), elégedett a kiszolgálás színvonalával (85,2%) és úgy tartja, hogy a olvasószolgálat színvonala a látogatóktól is függ (78,6%). Minél gyakrabban látogatják az olvasók a könyvtárat, annál magasabb a kedvező válaszok száma a kiszolgálást illetően.

Ennek színvonala sokban függ a könyvtárosoktól, az ő szakmai és egyéni értékeiktől. A könyvtárostól elvárt négy tulajdonságot az olvasók a következő sorrendbe állították: 1. egyéni értékek (szimpátia,

megjelenés, humorérzék stb.), 2. a kiszolgálás gyorsasága, 3. az intellektuális képességek, 4. a kommunikációs készség. A látogatók megítélése szerint az olvasószolgálat színvonala ugyanakkor sokban függ az olvasóktól, úgymint intellektusuktól (1. hely), könyvtári–bibliográfiai jártasságuktól (2. hely), kommunikációs készségüktől (3. hely), egyéni értékeiktől (4. hely). Mint látjuk, az olvasószolgálat értékelésénél az olvasók magasabb követelményeket állítanak magukkal szemben, mint a könyvtárosokkal szemben. A könyvtárlátogatás gyakoriságának növekedésével nő azon olvasók száma, akik a kommunikációs készséget az első helyre tették; nekik van leginkább szükségük kötetlen beszélgetésre. Azok a könyvtárosok, akiknek eddigi munkaviszonya meghaladja a 10 évet, vagy 5-10 év között van, szintén kiemelik az olvasó kommunikációs és intellektuális képességeit. A rövidebb gyakorlattal rendelkező (3 év munkaviszony) könyvtárosok azonban előnyben részesítik a könyvtári–bibliográfiai ismereteket és az egyéni értékeket. Tehát minél nagyobb a könyvtárosok gyakorlata, annál magasabb követelményeket állítanak az olvasókkal szemben; beszélgetőtársat szeretnének találni bennük, akikkel a beszélgetés kölcsönösen érdekes.

Milyennek látja a modern olvasó a modern könyvtárost? Öt tulajdonságot rangsorolnak: jóindulat (16,7%), olvasottság (11,8%), gyors reakciókészség (8,4%), megnyerő magatartás (8,2%), kiegyensúlyozottság (8,1%). Az olvasók figyelmen kívül hagyják a szakmai fölkészültséget és az intellektust.

Érdekes törvényszerűség bontakozik ki a könyvtárlátogatás sűrűsége és az olvasók temperamentuma között. Kiderült, hogy leggyakrabban a melankólikusok (37,9%) és a flegmatikusok (37,84%) látogatják a könyvtárat: ez havonta néhány alkalom. A szangvinikusok egy évben néhányszor (32,4%), a kolerikusok egy évben egyszer (21,2%) járnak könyvtárba. Minthogy a könyvtárat a leggyakrab-

ban a melankólikusok és flegmatikusok látogatják, érdemes megismerni az ideális könyvtárosról alkotott véleményüket. A melankólikusok számára fontos a könyvtáros kommunikációs készsége, azután a gyors kiszolgálás, az intellektuális képességek és a személyes értékek. A flegmatikusoknál a kommunikációs készség a harmadik helyen, a gyors kiszolgálás az első helyen, az intellektuális képességek a második helyen, a személyes tulajdonságok pedig a negyedik helyen állnak.

A szociológiai felmérés értékelése nyomán javaslatokat fogadtak el. A könyvtárosok szakmai továbbképzése közé kommunikációs–pszichológiai gyakorlatokat vezetnek be. A központi állami és megyei könyvtárban pszichológusi státusz létrehozását tervezik. Javasolták továbbá az olvasókkal való egyéni és csoportos együttműködést, mely a magasabb művészi ízlés kialakítására, az intellektuális adottságok fejlesztésére irányulna. Javasataik között szerepel a rendezvények iránti igények felmérése, valamint egy program kidolgozása az olvasók könyvtári–bibliográfiai ismereteinek javítása céljából, felhasználva ehhez a verbális és képi propaganda eszközeit.

(Feimer Ágnes)

98/398

ONWUEGBUZIE, Anthony J. – JIAO, Qun G.: Understanding library-anxious graduate students = Libr.Rev. 47.vol. 1998. 4.no. 217-224.p.

Res. francia és német nyelven

Miért éreznek szorongást a könyvtárban a felsőéves hallgatók?

Egyetemi hallgató; Egyetemi könyvtár; Felmérés; Könyvtárkép

A tanulmány célja, hogy megvizsgálja az egyetemi hallgatók tanulási vágyának és a könyvtár iránt

érzett szorongásának viszonyát, melyet a következő „előzmények” alakítanak: „a könyvtárosokkal kapcsolatos akadályok”, „érzelmi akadályok”, „kényelemérzet a könyvtárban”, „a könyvtár ismerete”, „mechanikai akadályok”. A felmérésben egy kutatás-módszertani kurzusba beiratkozott 203 féléves hallgató vett részt. A vizsgálat során 13 olyan tanulási környezeti tényezőt találtak, amelyek valamilyen módon kapcsolódtak a fenti előzményekhez, és ezek kihatásait elemezték behatóan a szerzők.

(Autoref. alapján)

98/399

BRUCE, Harry: User satisfaction with information seeking on the Internet = J.Am.Soc.Inf.Sci. 49.vol. 1998. 6.no. 541-556.p.

A használók elégedettsége az Interneten való információkereséssel

Felmérés; Információkeresési rendszer értékelése; Online információkeresés; Számítógép-hálózat

A cikkben bemutatott kutatás annak vizsgálatára irányult, mennyire elégedettek az ausztrál akademikusok az Internet információkeresésre való használatával. A kutatás jelentős módszertani eredménye, hogy a használói megelégedettség mértékével kapcsolatos becslései érvényesek általában a használók Interneten való információkeresésére. A kutatás fő módszere a becslések érvényességének és megbízhatóságának tesztelése volt, ezt alkalmazták közbenső adatok gyűjtésére és elemzésére az információkereséssel való elégedettségről. A használói elégedettség adatait azután párosították a használók olyan jellemzőivel, mint a képzettség, a használat gyakorisága és a siker elvárása. A szerző azt tapasztalta, hogy az ausztrál akademikusok általában nagy sikerre számítanak, amikor információt keresnek az Interneten, és elégedettek a fo-

lyammal, függetlenül attól, hogy milyen gyakran használják a hálózatot és kaptak-e ezzel kapcsolatban képzést.

(Autoref.)

98/400

ALLEN, Bryce: Designing information systems for user abilities and tasks: an experimental study = Online CD-ROM Rev. 22.vol. 1998. 3.no. 139-153.p.

Információs rendszerek optimális konfigurálása a használók képességei és feladatai szerint: kísérleti tanulmány

Ember-gép kapcsolat; File-szervezés -gépi; Gépi információkeresési rendszer

Mivel az információs rendszerekbe sokféle választási lehetőség építhető be, lehetőség van ezeknek a használói igények szerinti „testre szabására”. A tervezés igazodhat a használók feladataihoz, személyi tulajdonságaihoz, illetve e két szempont kombinációjához. A cikk egy olyan kísérletről számol be, amelyben kísérleti információs rendszerekben a használók online keresési naplóját használták fel az optimális konfiguráció meghatározására az egyes használók számára. Különböző feladatokat adtak ki, amelyek módot adtak a használók személyi tulajdonságainak, főleg kognitív képességeiknek felmérésére. Az eredmények azt mutatták, hogy a használók felfogási képességei szerint lehetséges volt egy optimális konfigurációt beállítani, ám azt már nehezen tudták eldönteni, melyik konfiguráció a legjobb az egyes feladatokhoz. Megállapították azt is, hogy a konfigurálási jellemzők és a személyi tulajdonságok, pl. a felfogási képesség interakciójának elemzése nyomán hatékonyan használható információs rendszereket lehet tervezni.

(Autoref.)

Lásd még 350

98/401

SOLONONENKO, L.: Feminizaciã čitatel'skoj struktury = Biblioteka. 1997. 2.no. 14-16.p.

Az olvasói struktúra feminizálódása

Nőolvasó

A hosszú évtizedek óta használt olvasói tipológiák között a nemet tartották a legkevésbé fontosnak. Az orosz könyvtári statisztika már régóta följegyzi a nők arányának túlsúlyát az olvasók körében. Némely mai felmérés szerint a könyvtárlátogatók 60-70%-a nő.

Angol szociológusok megerősítették, hogy sem a nemzeti sajátosságok, sem életszínvonalbeli és életmódbeli eltérések nem okoznak olyan alapvető különbséget az olvasói magatartásban, mint amilyet a nemek közti különbség. Talán a legmeggyőzőbb bizonyíték, hogy külföldön is léteznek női könyvtárak.

Érdekes tény, hogy az orosz könyvtári gyakorlatban sem ismeretlen ez a jelenség. Századunk elején Szentpétervárott négy női jótékonyági egyesület által működtetett könyvtár és más női tanintézmény könyvtára is létezett.

A mai helyzet jellemzője, hogy információs projekteket dolgoztak ki nők számára; szociológusok, filológusok, kiadók a női regény jelenségét vitatják; az olvasáskutatásban, az olvasás aktivitására és tartalmára ható alapvető tényezőként tartják számon a nemek szerinti különbségeket; a könyvtárakban különböző részlegek alakulnak nők számára.

A gyakorlott könyvtárosok régen beszélnek a férfiak és nők olvasói szokásai közötti különbségekről, ugyanakkor a nőolvasó és férfiolvasó fogalma az utóbbi öt évben jött létre.

A férfiak és nők olvasói szokásaira a mai társadalmi gazdasági körülmények különböző módon hatottak. A női munkanélküliség, sok orosz asszony alacsony életszínvonala, az ezzel összefüggő stressz, fölérősítették a nők olvasási igényét, mint feszültségoldó, a mindennapos problémáktól való menekülés eszközt. A férfiak többsége azonos helyzetbe kerülve, munkahelyváltásnál, átképzéskor, kiegészítő kereset kutatásakor, a szakmai siker hiányának felismerésekor elveszíti olvasói aktivitását.

Az olvasók körében felmerülő új jelenségekkel párhuzamosan a könyvkiadás működésében is változások történnek. A korábbiakkal ellentétben a teljes deficittel küszködő krimik, kalandregények, szerelmi történetek és sci-fik ma szinte teljesen kielégítik a keresletet. A nőknek szánt irodalom nyilvánvalóan vezet a könyvkiadóknál.

A nő, mint új olvasói kategória határozott megjelenése több ténynek is köszönhető: a könyvtári tevékenység általános humanizációjának, a nőknek szánt kulturális ismeretterjesztő foglalkozások hiányának stb. A női könyvtárosok túlsúlya, úgy tűnik, komfortosabb pszichológiai körülményeket teremt a nőolvasóknak. A nők könnyebben alakítanak ki párbeszédet a női könyvtárossal, szívesebben beszélnek vele önmagukról, családjukról.

A 80-as évek végéig az állandóan olvasók száma a férfiak körében magasabb volt, mint a nőkben. 1991-ben ez az arány 21% és 18% lett, de 1992-ben a férfiak körében érezhetően csökkent az olvasási kedv. Az 1994 májusában az Orosz Közvéleménykutató Intézet által végzett kutatások adatai kimutatták, hogy 25 éves korig a nők 2/5-e olvas naponta könyvet és a férfiak 1/6-a. Az idők közt szinte egyforma az arány. Az olvasóközönség összetételének új aránya a könyvtárlátogatókéra is érvényes.

Sok közkönyvtárban fennáll a veszély, hogy észrevétlenül női könyvtárrá változzanak. Ezek a könyvtárak egyaránt figyelmen kívül hagyják a férfiak és

a nők speciális olvasói szokásait, s elveszítik a férfi-olvasói túlsúlyt.

Úgy tűnik, több erőfeszítést kell kifejtetni, hogy a könyvtárak egyrészt visszahódítsák a férfi-olvasókat (mindenekelőtt a hatalommal rendelkezőket, gazdagokat, a könyvtár fenntartására képeseket), másrészt viszont tanulmányozniuk és érvényesíteniük kell a könyvtári áruk és szolgáltatások női piacának sajátosságait.

Érdekes eredmények születtek a Kopejszki Városi Könyvtár 1995-ben végzett felmérése nyomán. 1500 olvasói kérdőív elemzése azt mutatta, hogy a könyvtárlátogatók között a nyugdíjasok kb. 13%-ot

(köztük 5,7% férfi és 7,7% nő), az aktív dolgozók 46,5%-ot (köztük 19,8% férfi és 26,7% nő) a fiatalok (21 éves korig) 40,1%-ot (27,9%-uk lány és 12,2%-uk fiú) tesznek ki. Szemmel látható a nők és férfiak különböző aránya a könyvtárlátogatók között, s ennek változása az életkor függvényében. Meghökkenítő a könyvtárlátogatás hiánya a fiatalok körében.

Ezek az adatok valószínűleg más könyvtárakra is jellemzők, ezért e jelenségek tanulmányozása a konkrét intézkedések kidolgozása és változtatások bevezetése érdekében sürgető feladattá vált.

(Feimer Ágnes)

INFORMÁCIÓELŐÁLLÍTÁS, -MEGJELENÍTÉS, -TERJESZTÉS

Audiovizuális, elektronikus, optikai információhordozók

98/402

BARKER, Philip: The future of books in an electronic era = *El.Libr.* 16.vol. 1998. 3.no. 191-198.p. Bibliogr.

A könyvek jövője az elektronikus világban

Elektronikus könyv; Prognózis

A szerzőt a számítógép és az ember kölcsönhatása érdekli a könyvkiadás új formáinak megteremtésében továbbá, hogy milyen eszközöket használ fel az újfajta publikálás, milyen emberi képességeket követel meg, és milyen előnyei lehetnek az olvasó számára.

A cikk vizsgálat alá veszi az írás mint kimeneti folyamat céljait és az olvasás mint bemeneti folyamat jellemzőit az új médiára is kiterjesztve. Érveket sorol fel arra vonatkozóan, hogy miért szükséges részlegesen áttérni az elektronikus publikálásra (a kiadványok számának növekedése, a hozzáférés nehézségei, a könyvtárak raktározási gondjai, az irodalom gyors avulása stb.).

Az elektronikus dokumentumok flexibilisek, könnyebben tárolhatóak, helyhez és időhöz kevésbé kötött a visszakeresésük, a legkülönbözőbb módokon felhasználhatóak, igények szerint átalakíthatóak. Fontos, hogy hagyományos dokumentumok is fennmaradjanak, és minden publikációs eljárás a saját relatív előnyeinek megfelelően kerüljön alkalmazásra. Az elektronikus dokumentumokat a jövőben szélesebb körben fogják alkalmazni, ezért szükséges, hogy megfelelő infrastruktúra álljon rendelkezésre készítésükhöz és használatukhoz. A kiadás formájául szolgálhat papír, számítógéple-